Original

M. 10603: 1-70.

Skåne
Skytts hd.
Fru Alstads sn
inlämn. 1943.

Upptecknat av Olof Christoffersson
Fru Alstad
f. 1869 i Fru Alstad


Gårdsfäskötseln. s. 1-16.
Hönsfjuven i Grönby. s. 17.
Vad som kunde finnas i ett bondehem i slutet av 1700-talet o. början av 1800-talet. s. 18-25.
Gården i Fru Alstad, som lämnat Skytts-häradsstugan på Kulturen i Lund. s. 26-29.
Husbehovsbränningen. s. 30-43.
Stadspass. s. 44-50, 70.
Sädesstöskningen. s. 51-66.
Ärter och vicker (tröskningen) s. 55.
Vissen. s. 62-65.
Kvarnar och sädesmalningen. s. 67-69.

M. 10603: /.

FOLKE... Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

XIII

# Fjäderfä och kreatur.

Hönsen är nog ett av ålderdomligaste tamfjäderfä och har varit bland människans äldsta tamdjur. De spela på olika sätt en viss roll i den gamla folktron. Så t. ex. vem jag på flera ställen i S. H. omtalat har det på olika vis vid grävning i ett fornminne, en mur eller tegg som kommer att spränges bönas eller tagg som kommer att sprängas med ett hårdare slag och vid nyttjare en "fog med pickhacke" och på så vis narrat gråvarne till att skratta varvid fornskatten blivit rädd. Vem kuppen anses likväl kunna rädda genom att spåkomma. Dessutom kunde han förut spåkommande väderlek. Om han gal på e. m. före 4 blev kommande dags väder likadant men var det efter 4 så blev det annat väder. På morgonen var den

1/ och så husets väckare ty den gol vid bestämd tid varje gång 4½ 5, första gång halftre på morgonen och sedan om en timme och tredje gången om två timmar. Och i de dagar han kunde snacka sade han en gång då alla husmansfolk voro döde och han funnet den bröstvrade sädesbrynen på logen och kom ned och svalt i ladan och dröjde: "ja undrar hur länge dette ska vara." Varpå hanen, som mådde godt i sädesbrynen glatt svarade:

"I alle daaa"

Åter gal han: "Kakelakoor"

varpå hönen svarade "Mon dee."

Öfvm:
"Kukun å röd"
"Å han de" mena
hyn nan

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

2) Visserligen har höns ~~varit~~ hållits allmänt i gamla dar, men inte på långt när så mångsidigt som i nuvarande tid. De voro ju mest för husbehov ty affärshandeln var ju nästan det samma som noll då de på stormarn bara betaldes med "tull skilling pr stycket" (öret).

Den gamla hönsrasen var ju av en helt annan slag än nu, man ~~hade~~ fann många olika slag. (mycket olikt tro jag dock) Tuppen var ju vanligt stor ~~som tjuren~~ bred och ~~som han var~~ försedd med långa sporrar. De voro alltid ~~grova~~ rätt stridslystna och slogos med sina rivaler så att blodet rann. Man kan därför säga som ordstävet heter:

"Han är lidin men vitt
kan han dock slåss som han bits." eller spenns

De höto (hackade) och spände var andra så att kammen och hals blevo alldeles sönderrasade.

Höneränne voro dessutom fridsamma och likaså tuppen när tama så att det var ej svårt för mor att taga fatt dem när hon ville. Höneränne voro vanligt brun, röd, gula fläckiga och något lika rappkönen samt för det mesta slätfjädrade ehuru det iblandt var en och annan "forkönna".

3) Som värphöns voro de rätt goda, men som de gärna lära vart de ville voro de nog så ~~f~~ inpiskade att gömma sina reden på alla möjliga platser. Den mindre fjantaktiga och fjantaktiga hade därför lite extra inkomst genom att dagligen samla in ägg för vilka de fingo fira stycket öre. Det torde inte (mera) mycket mer än det är ju ändå en extra inkomst av 10 % vet av sommarägg räknat. ~~ägg priset som vore hände om sommaren gick ner till 10 skillingar stycket.~~

Höns äro ju en högst sägelig ty så mycket som ~~värpt~~ värpt ett ägg börjar hon genast att själa "skrålla" därför och "kogla" (kackla). Till dessa beklagliga nackdelar äro många inbegripa ta in. en medan de som berättat av 86 årig kvinna vilken dog 1899

M. 10603:3.

3) för sin dotterdotter. Hon kunde en mängd sägelsen och deribland ett marskert i flera vårs med tillsatta korta tonar efter lärkans sång. Tyvärr kommer inte dotterdottera det nu i håg. Hönskaklingen hade följande lydelse:
"Ja har gjord et höj! Ja har gjord et höj!
Kaatke i ter de i går kor! Kaatke i tarde i går kor!
So sår i ti nya hosstoor, ti nya hosstoor!
Men ja får ja barfyyt, men ja får ja barfyyt!"
Samma hönans höjfärd tog en gång en präst till åhörare i sin dondraude predikan då han sade:
"Mänga vänner! varen icke höjfärdige såsom dessa höjförtige hönan som för de hon har gjordt ett enda ägg sier hon "ti tagedoppp ti tagedoppp" uden veten heller som den vida måren der går i ängen och bider och slider och kl—dt kl—k och klappar rue po rue". Ja

Vill man hava riktet goda värphöns skall följande vidskepelse iakttagas. Tidigt på våren i April eller Maj månad skulle man tigande efter solnedgången en torsdagskväll plocka den herapeller. Sönderkratta dem med en sten på en grattan och inblanda dem i kli och stoppa till en dag varav du giver hönen att äta i nio dagar i rad börjande en torsdag, detta kan du även göra på höstan i augusti så värpa hönsen även under vintern. Men var försiktig och gif dem ej något förr än de värpa de i kyrkspiggen med myskrak. Och då de Blevo honunfärdiga skrattade de visserligen vore utvärpte blev de trista och kallade för "hane ej".

...nen för folkminnesforskning
vid Lunds universitet

Blev inte äggen efterhand tagna av redan tagit
hönan? blev så snart hönan inte längre kunde räknas
och lade sig själv på sina ägg.

sina ägg. En höna kan blott räkna till tre och
då sätter hon ett ben (fot) på vart ägg i ordning
på ett. Blev en höna lättskrämd (rastlös) så gällde det
att lägga henne så att hon som det kallades
så att hon kunde ruva fram kycklingar. Det skulle
om det skulle bli tur ske i ny och hålet vara
udda äggantal ej över 17. Man skulle taga äggen av
kogjön med högra handen och lägga dem liggande med
vänstra handen i redet. För att få mått kycklingar
skulle man se noga efter och taga ägg som
voro finrunda i båda ändar. De som voro spetsiga
i ena ändan alltid kan kycklingar.

Blev det för höns ligsjuka så man ofta kände så tog man
och doppade dem i kallt brunnvatten ett och ett och lade åt i tångade
dem ine i ett mörkt kalt brunt rum t. ex. en potatis-
källare. En midsommarhelg var att bästa sätta dem i en pigga (mod)
hund blåda och hänga dem på dörrgrycken till en dörr som öppnades
åt trädden och så vrida dem fram och åter tre gånger.

Skatan var en stor ägg och kycklinge tjuv, men i fall
man aldrig rörde eller ofredade skatans bo och unger så
behövde man ej frukta för att han tog ägg
eller kycklingar. Bondkvinnorna voro derför mycket
noga på att skatan skulle vara i fred.

Häxan var deremot ej så ärlig ty den kom som
en blind från klar himmel och tände sin klöver
i en höna med vilken han flög bort till en hög
punkt för att ofördröjd så prassa av henne medan hon
levde. Man har t. o. m. sett halta höns som ännu
levat ~~dagen~~ efter och påpekts redan häxan mått
illa sätta sig i säkerhet.

Tuppen varnade på ett ~~sätt~~ som antas höns så snart
en häxa var i sikte med följande tankt. rop:
"Ja ente diiid! Ja ente diiid!"
Då häxan spänd klövarna i höna och flög rapte hon:
"Ja aaajaaar! Ja aaajaaar"!
vartill hanen svarade:
"Forr saaarivood! Forr saaarivood!"

M. 10603: 5

Håkan tar ej form om man julaftonen lägger korn på bordet under gästtaken medan gästet bränner

(Ifylles av kvarninnehavaren (mjölnaren), varefter blanketten av denne återställes till den livsmedelsnämnd, som utfärdat kortet.)

I enlighet med omstående tillstånd har, enligt av mig verkställd uppvägning, denna dag för räkning

(mäldägarens namn och hemvist)

förmalts eller grynats *Vete* ..... kg. *Råg* ..... kg. *Korn* ..... kg.

siktats eller grynats *Havre* ..... kg. *Blandsäd* ..... kg. *Ärter* ..... kg. *Bönor* ..... kg.

..... kvarn den ..... 191...

..... kvarninnehavarens (mjölnarens) namn.

Julaftonen skulle kosten bestå av julskinka och tunt utklappas och förses med stort hål i mitten liksom nuvarande knäckebröd. Förutom skinka och knäckebröd, förutom ett par sorters fläsk och pannkakor, fick man på julaftonen ingenting annat att äta. Det var bakat till jul och skulle användas av julbjudningsgästerna. Det var ju så gott att äta det till julen. Det var ju så gott att äta det till julen. Det var ju så gott att äta det till julen

M. 10603:6

5 Skrift om kvinnan tullade sades bröllop ng. då
När hönsen fodrades kallades "pott, pott, pott" Kycklingarna tillkallades med "kyll, kyll, kyll"
och då Mannen hallade vål honsen för fyfeel"
när de gingo bland fadr eller voro ute i trädgården
mm när det var fråga om äggemat så glömdes för-
bättras. När slått och vånner oväntades komma
på besök var det på alla sätt lätt att maska
en kyckling eller höna. Var det så att de
värpte rikt blev det på ackså några stycken till
morgon i synnerhet om det var tätt vid julliden.
Efterhåll äggen gömdes på alltid till vinter behov
genom att sätta dem på ända i frisk hackelse i lådor
o.d. Mera förargelse voro de om varm när
kvinnorna sått sin kokstbrädgård ty då voro
de flitiga att kratsa i den lösa jorden. För
att hindra detta betäcktes sängarna med ris och
ifall inte detta hjalp sydde det "lappa kossor"
som dragos på höna under liden.
Enligt gamlas berättelser skulle de i gamla dagar
hava haft sin bostad inne i stugan der kuppen
om nätterna satt uppflygna på väven. Och hus-

---

fadren hade uppsikt över hönsarnen i "farstuen".
Jag har aldrig någon gång sett detta och det
måste var rätt lång sen de att höna bodde
inne i stugan. Att man kallar den högsta hjelken
i huset kallas på "hanehjelken" vilket tydligen
härleder sig deraf att kuppen der tåcks i gamla
dagar haft sin plats möjligen då inne i de
gamla rökstugorna ty hjelke namnet är myc-
ket gammalt.
I vanliga fall fetades det ej på honsen. I äldre
tider kunde mangen gammal kallorera dem Hanor-
na Kallades det Kapar. Kapun *
na och de skulle de bli ovanligt feta och
läckra.

* kapuner och honorna för kötträtt

FOLKMINNESARKIVET Institutionen för folkkultur vid Lunds universitet

1/1

Gåsa voro mycket ~~hades mästan~~ allmänna i gamla dagar i synnerhet före enskiftet då alla hade tillgång till bete vanningen. Även husfolkn hade mästan allmänt de sig en liten gås vilket synas av rättegången 1778 då prästen ville hava marknadsgås av husfolkn se sidan 120 i S. K.

Som liten gås brukades det att hava en gåse (=honar) (=hane) och två gäss vilka kunde ibland vara rätt gamla. I de dagar de gingo i gemensamhet bete voro de märkta på sin hudar mellan tånen med särskilt märke för varje gård och hus. Gässen började tidigt att vara på vaken på redan i början i Februari eller början av Mathias kommer man gässen att (att gäss sitt verpa). De om hölldes på så vänt att de i lång tid hade särskild gåse bunke inne i ett dagligstugan. Ägget måste på dagligen tagas av redan så att de ej för ofta upprepades ty då hände det att de blevo ~~gamla~~ "sura" (=kända) så de skulle ruvas. Efter att hava varet förvarade på ett svalt ställe lades ofta (eller två) någon höna på en bee flytten gåsägg i sällan måtte så kallas vara fastmen till dessa gässen hålla på att vänja tamma. När gässen blevo "lägruva" födda redan och blevo sittan de på samt vänta att den som ville närma sig. Då var det på ack så tid att lägga ~~hönan på~~ ägget åter till henne. De måste då om det skulle bli tur bäras så nära galet som möjligt och under tiden som ruvade skulle det vara tyst i rummet. Gässen hölle t. o. m. vakt när de voro ty de blandade bena med att äga åtgunga och derför ondtåvet (man om natten) Om fåtal om en enogdnatt "han sover som en gås"! Då gässlingarna ("ongarne") voro fram- (man kommer gäss med gässlingarna) kläckta måste de noga tillses i trymmet i fall någon skarp kagel skulle komma kunde de deras fått alla i hop. Det i fall Magna ty det ringaste lilla Hej de fingo

Institutionen för folkliv..forskning vid Lunds universitet

2) i nacken trällade de i bull med det samma. och dog såvida man inte med det samma kastade dem i vatten der de då vände buken i vädret och hängde huvudet rätt ner i vattnet. Då de till synes alldeles kalvaccina gästlingarna på detta vis legat några sekunder kvicknade de åter till och gjorde helt om så de kommo på rätt köl. ~~En gång~~

En gång när jag var en 6–7 år gammal och gick med vattengatan hette han på att vi skulle få gå i kjäl och vacka dem åter till liv. Detta var på riktet roligt. Det var en klack på en 20–30 stycken och vi pullade på dem en efter den andra och så snart de vände benen i vädret så vips ett i torvgraven der den snart åter simmade på. De blevo allt djärvare och den gången det ~~gick~~ gjorde så många gånger gav vi en, en rätt skarp "tjuvkadus" av en stav i nacken, om ett ögonblick var den i graven der den flåt alldeles ovarlig med fötterna i vädret och huvudet rätt ner i vattnet med vingen så att han trillade runt snart över hela den klara vattenytan bort mot sävranden vid andra sidan. Fåglarna rann på våra knän och för vattengatan var det på riskapet nog i synnerhet som det var s. k. "gregäls" så gick han mitt om mi bricks och dessutom skulle han på bara tå ha en vän i sin tönrock då han var en gästlig kjäl och sköt han två så skulle rocken vara aldeles ärmalös. Som vi de senare nerade vinnar av att den hade knäppt till den och till sist vi voro överens om att det var vattengatan som slagit med en för tjock stav då vände gästlingen sig helt om vid påfrendus och simmade till vår stora glädje åter till sitt sällskap utan någon sådan tek blev det aldrig frågan om mera.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

M. 10603:9.

8/

Eftersom de voro så ömtåliga mådde de på några
ss
pattas i ung dommen och dessutom väl sadras samt
varje kväll åter runas i gårdsbänken. Ute
maj voro de vuxna så att de kunde drivas
av sig
på bete av vaktegossen i någon äng eller ock
och sedan sådan insattes på stubbåkrarne till de övriga kreaturen
på bräcke åkern. En del husmän hade på också
ales ny rat
som ovan sagts gärna de kunde få sådo
dun för sommarn. De legde då bort dun till
någon bonde för sommar och kådfadret.
På hösten det och kallades då för "gresgäss". På
efterhösten kom egarn och delade gässlingarne i två
"lyngar" så gott han kunde och deraf skulle dun
som kunde dun på bete först taga dun ena halvan
varefter ägarne fick dun andra gunst de gamla,
som dröjt fick vaktegossen två en tredelar såvida
de han ej under tiden pullat någon ty då fick han
bara en tiondel.
Detta gummen hade erfarenhet fattat när han ej
rådet dåda någon ty gässen voro nog så besvär-
liga att passa i fall höstn blev någat sen och de
således blevo rikligt vuxna ty då hände det att
som ordstävet lyder:
"ad dé to höjdun kiarom Per sinners gås då han satt i"
brunnen" men när på åkern tog de höjden över och flög
vaktgossen från det ena korn eller havreskyfvet
till det andra och om de blevo sådane måtte de på
stäkas genom att utrycka några fjädrar av ena
vingen vilka snart åter utväxte till vinterbeklädnad
nad ty klippa dem blevo de ej åter hela för vinterns
När man kallade på dem sades det:
Kjak, kjak, kjak kom kom.
När stubbåkern var abetat voro de på bästa
feta och så snart skörden av gresgässen för sig
gått sattes alla som ej skulle vara lingäss till
feta i en avlångd port eller skåppa. Det antages
då som ordstävet lyder: "en skåppa havre är vär

4) gås" skulle räcka, emm klart borde de hava mera. I början fingo de derför rengjord havre uppfej som tillvaratagits när havreklasen lyggdes som den (kunde ej) göras riktet ren kunde ju ej något annat djur födras dermed. Till Mårtensdag skulle de ju vara färdiga att slakta så att man kunde sälja de som voro till avsalu i Malmö till dennes höjtid. Någon dag före slaktin skulle ju gåsa tvättas förrig gå. Voro det vinter måste man "räcka" (hugga) ett riktet stort hål hålst i en stor grop samt sätta skåpet ner i vattnet så att de ej dyckte in under isen. När allt var färdigt drevs gåsa flocken ner till vattnet i vilket de då tumlade gladeligen om i flera timmar emm var det is måste någon vara tillstädes och se efter så att de ej kommo in under densamma och kvägde sig. Sjunko de ner till halsen i vattnet voro de riktet fete och bra. När de blevo trätta och kunnia gingo de hem vite som svanar. Hade der de då fått netan skulle vara i måste ju vara riktet väl stråtl med ren näshalm.

Tidigt på morgonen följande dag var alla hjälp gummorne budade att komma ty då skulle slaktin förrig gå och var det en 10–20 stycken på minsann var det något att göra. Så snart slakterskan en gammal gumma var kommen och uppsigd med en kaffetår tog hon ett stort förkläde och instuvade den feta fetgåsen deri så att den ej kunde röra sig vare sig med vingar eller fötter. Hon satte sig så på en stol med en annat stol (nära ett) framför sig och satte med en träskiva. Stod

Nu tog hon fatt med vänstra handen om gåsens näbb och sträckte ut halsen samt plockade några fjädrar bort vare sig hon med en liten spetsig kniv stack gåsen i halsen och lät blodet rinna i fatet der hon vispade det med högra handen.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

5/ Så undan för undan till alla voro klaktade.
Under tiden hade de andra tagit in det torra
rentvättade och torra tvättkaret vari allmynt
gås fjäder skulle sandas i av de runt omkring
stående pörkorna. Fjädern började ju
snart att "skjöla" (skrympa) i balsen och som övrig
dräng samme vore med och plockade skulle
ju kvinnarne driva gäck med dem. De började
då att tala om att de behövde en fjärtryckare
ty då de nu trypte fjädern vid ena sidan så gick
den upp vid andra och därför ansåg man nödvändigt
med klack på armen
gott att en nabo för att låna deras fjärtryckare.
De klädde då upp en tomgrädtun som de lade blandad
något kalm och band om säcken var vid dräng
gav sig på återvägen. När han kom hem blev
han nu grundligt utskrattad att han satt "kedeln"
på en grädtun som han kunna lätt upp i deres eget
klargående.
Det var inte alla som så lätt drev med kvinnorna
drev med sig. Fäkren Wilhelm Roos
talade om när han ledde att då han var gosse skulle
han en gång på och låna en fjärtryckare. Han
hade några dagar förut lärt sig ett tjedkotts
("pingso").
(i de i en pilvall och tagit den hem i en kåda
samt dagen förut satt den i stallet så att dess värme
skulle väcka den till liv. När han nu blev sänd med
en säck att till nabogens efter fjärtryckare gick
han på det åt mer emot en av en pörkes pil-
vall och hem i stallet och tog "pingsoen" i säcken
samt åter sin väg hem igen samt in och hel-
sade så gott från den nämde nabon och med
ens stöpte han "pingsoen" i fjärdrarbalsen. Det
blev väl nu inte ett liv flickorna gapskrattade
för att han hemburet en grädtun och pingsoen
(fnyste) och blåste på fjädern stod i helt hem-

FOLKLIV - ARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

6a)
mels höjd. Flickornas gapskratt vände sig till förvåning att fjädern blev vådd för en fjärtbyxkare. Inuan några ögonblick var hela rummet ett enda fjäderfång och det blåste angenämligt i fjäderkaret. Till sist fattade stora pigan mod och skulle taga undan fjärtbyxkaren. Hon skrek "aj" han stickde en pinglan pojkebillen bar vad efter." Karet vältades på sidan och pingvinen utpeskades. Om dörren var efter alla pojkarskarna gingo in i ett annat rum och togo sig en kapplöpning medan fjäderfatten sig i sin. Som galen och alltsig var rumsrenas skulden på hörnen tillvaratagas och det hela blev ett revolt skratt. Vid pojkarnas kades alla vingpennor och stjärtpennor sårskilt. De bästa vingpennarne togos för mycket väl lämpade för att begagnas till skrivpennan. Alla andra skulle på sedan en kvast af alla pojkarnas medlemmar "rengöras" så att fjädrarnet trefes från fjärtbyxan vid kan senare stund man vandra till gryteskrapan. En viktig sak var att de gåsfjädrarna vid plockningen. Extrat skulle de bindas i bud samt sedan "pinplockas" så de blevo riktet vackra.

Nu voro de färdiga att uppsökas som för hela kalsus skinn helt av ty det skulle på vara till den goda blodpyttan som gatsakarna blodpölsa är på ett särskilt sätt. "Svinarekulan" eller luftstrapen

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

66

togs hel av och i den samma täpte[s] det bo[ly]ken
(eller n=5 hagel)
ärter varefter den smalatte ändan instacks i den bre
da det blev på så vis en slitsvis som kallades "gåse
(blev torr, den blef torr)
tvångla" och begagnades till att nysta ullgarn på. Den
att torkes
lades till torkes på kakelonsschåsan inne i lugen och sen
flinn, hals, vingar, kro, hjärta och lever samt vin
ger och fötter kallades småkrås och kokte till
gåsesylta. Förövrigt saltades gåsen och sedan togs gåse
bröstet och räkades till "gåsespeke". De stora vingsbe-
nen tillvaratogs senare och begagnades till [illegible]
dspaltepiror. Gåsefettet var så härligt och begag
des blott vid högtidligare tillfällen i grubbsedd med mör

Under har det också varit gott om mus [illegible] de äro
noga ej så gamla på ön som som och gäss. De
äro ju ej så ömtåliga som [illegible] De börja ju också
och att värpa tidigt men bör väl passas annars kåspo
de ägget i vattnet. Komma de ej i vatten händer det
ofta att ägget ej äro befruktade. De värpa flera ägg
om de väl passes och honorna får klämsitten det
del och vara fattigmodes till de från hemmen i grannar
simmande "ällingarne" som ungarne kallas. De som icke
själva hade ankägg hölle sig till [illegible] (i gamla tider)
[illegible] ett och ett halft höns
ägg för varje ankägg ty det var så mödt om kontanter
på landsbygden. För övrigt var deras skötsel och
mat mycket enkelt som gässen.
När det kallades på ändrarna sade det: "pellerna, pellerna,
pellerna" och på vrodet på ällingarne hette det: "pell
pell, pell pell" De äldre ändrarna kallade på sina ällingar
Pähr, Pähr, Pähr!

M. 10603: 14.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

8)

Kalkoner funnos på ett och annat bond ställe i början av 1880 talet. De voro ju stora präktiga fåglar och vackra ~~fruc~~ tamfåglar. Kalkonhanen gal ju och spatserade fram och åter så att man gammal var riktigt rädd för dem, jag minns då man hade sådane på 80 talet att det var flera gamla ~~som~~ kvinnor som berättade väldigt historier om huru de i sina tider ensamma fått klädda kvinnor och barn. och räkte då på allvis ~~för tuppen~~ skydda

Hönan brukade ett varje på våren sina rådpris nalkas för tuppen
kiga ägg av vilka de första utkläcktes av hönshonor. Sedan kalkonhonan blivit liggfärdig fick hon själv ruva, men en vecka före ägen kläckning togs de andra från henne och lades under vanliga liggh hönor som åtog sig fostermoderskapet. Under kalkonhonan lades de enkla - eller hönsägg vilka i flera omgångar under sommaren ty hon var en god och pålitelig ruvare. En vecka om de voro klädda togos de åter i sin tur och lades under vanliga hönor
mera på sommaren kunde hon då ibland värpa en ny kull som hon fick ruva ut.

Kalkon kycklingarne voro mycket omtåliga och aldeles så litet honan eller någon annan kon att trycka dem på hälsan slogo de genast baköver och det var högst sällan att de blevo kryande. Kycklingarne skulle dessutom hava kalkade hönsägg gulor och grynda de voro små.

När de som gamla skulle fetas till julslakten satte man stoppa sådan i dem vilkn de bestod av degpärbollar. Kalkon

M. 10603:15

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folkliv forskning vid Lunds universitet

# Tidskrifterna anlägas för några dom hvälfärdiga fåglar.

Duvor har nog funnits här och var ute på landsbygden i långliga tider. Det var ju icke några fåglar utan rätt och slätt d. k. "boneladar" vilk. voro gamla hårdiga och ej ätliga samt rätt så dugliga till att tygla. Ofta skall det också ej efter vad gamla omtalade, hända att någon vildsint parade sig med dem.

Duvornas boställen voro ända sammanpressade duvor (ej parkåder) vilka voro försedda med ett fyrkantigt hål och en smäck samt upphängda här och var under takskäggen på uthusgårdsida. I fall det ej funnes bygrar nog hölls detsamma med bjälkhus eller o. d. platser. En gammal gård som nitt för konungs längre hade ett bilav i flera rader och runtom på väggarna hängde en massa duvobon såg rätt märkeligt ut t. ex gården nr 6 från Ahlstad på 1880 talet är den rikare.

Ville man passa duvorna väl så voro de tacksamma värdar vilka godt belönade mödan. För byggde 1878 ett duvhus till mig under ett lovt vartill de hade in gång under takskägget. Här trifdes de utmärkt och tyglade utmärkt både vinter och sommar. Det var t. o. m. duvor som fingo unga tre gånger i månaden räknade de hade bom i två delar så de kunde vara fria för första kullen medan de ruvade. Högst sällan lade de mera än två ägg åt gången med två dagars mellanrum och sedan ruvades det på i 17 dagar. En gång har jag haft ett duvpar som värpte tre ägg och ruvade ut tre ungar i en kull. Ehuru duvorna voro tama så att man kunde taga ägget ur redet och se på dem dugde det ej att behålla dem någon dag och sedan åter lägga dit dem eller flytta redet till annat ställe ty då lämnade de ägget. Jag hade mycket roa reda på dem men efter några år bröto det ljug i rättor och bele de ruvade duvorna några dagar för natten, men en natt var levande ehuru

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

kalkons bitet den mycket illa. Som det var en mycket vacker dura hade jag ej hjärta kunde jag ej komma mig till att döda den samma stund. Jag tog istället och rentvättade henne och sanna då att de bitet ett kort hål nu i hennes halsskrävan vilken jag sydde samman och stoppade med salt smör och salt varefter jag även sammanan sydde ytterhuden. Huven sag ej illa ut att leda av det och om några dagar så det obrackdan efter. Såret läktes fullkomligt och hon vuxte levde i flera år och hade under tiden många ungar. Medetta synes det på att det var mycket lätt att opperera dessa.

Ett liknande fall kände jag för ut om en kalkon-hona vilken hade blivet skuren ett 10 cm. långt snitt (så att fågeln nanlade ut efter som hon at) Nov tog de tvärt genom halsskravan. ( Bröstkörnstan tog de och rentvättade såret och sydde först skrävan och sedan huden i hop samt klemde ihop emellan smör och salt. Kalkonhonan läktes och levde i flera år utan att hava det minsta hinder deraf.

På dessa kallade man genom en viskling.

På Gårdhem har det också under 70-80 talen funnits på vissa bondgårdar. De värpa på en helelt mycket goda ägg, men kycklingarne äro så rättvara att pulla.

Vå fåglar har också funnits på bondgårdar under ovannämnde tider. De voro på mer en tjur-fågel vilken vitte att tala med sin vackra fjäder skrud vilken icke blev fullutvecklad hos tuppen förr än tredje året. Den tog också till vid nattlagen det högste förnöjelset om samma nemligen att en obegynnad skomakare varifrån han lärt mat annat vader hörs sitt fula skrik.

M. 10603: 17.

FOLKLIVSARK
Institutionen för folkl
ning vid Lunds univ

# Könstjufven i Grönby.

En man i Grönby behagade att öva sig i yrket att stjäla höns i bönder nas hönshus. Men det har sig som vanligt att brukar gå till kålen tills hon mister sitt. Efter att hava lyckats en tid med sina nattliga könshusvisiter blev han till sist tagen och satt på (och misstrod på) arrest för att med ett odugligt yrke. Alla bestulna skulle så en vacker dag resa till hans hem där han hade en stock unga "tegnor". Så snart de inträdde i stugan till den misstrodde könstjufven stodo de alla hans nio unga flickor och bugade sig och nigade de kärt likt för de ankomna. Mannen sade då "här har ja alla mina "hönnekyllinga" och nu får var och en känna igen sina och taga dem med sig. Troppen blev ganska snopna ty de unga barna vårdslagna hade på varet besvärlig att dragas med om den skulle tillämpas vid könstäder.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folkliv-forskning vid Lunds universitet

Hvad som Runde finnas i ett hvarde kan i slutet af 1700 talet samt dito i början af 1800 talet.

XIV

Det kan ju hafva ett nöjsamt nöje att se vad slags mångfaldighet varor, som finnes i ett handlan vid af-van mände tid samt vad värde de Runde hafva.

I 1794 års Bouppteckning antales 30 st. en Järnvagn dermed menas ju en vagn som hade mat mankighet för åsen bestående af fem stycken blott af fem i hjulet det an-dra var nog af trä, dessut-om antales det hästselar och hade linor samt Bås-(hals) säkar, dåan kan göra en fore-fallning om hur det var på den tiden. Bouppteckningen visar också huru den tidens drängar med sina små löner hade låne kontanter ut lånade pennin-gar till husmans egarne. Det blir en alldeles motsatt till nuvarande drängar med en tusdelen del kontanta lön eger de ej något mer skattmans dagarne dro förbi.

Af den andre Bouppteckningen som är från år 1837 kan man ju blott antaga att af möbler antales silfver, fanns det

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

1 matked 5/ Rd. 1 k
1 Halskrapp v. 3 2 ck. samt ett
utländt mynt. 1 2 ck.

af Malm

1 Strykbjern, 3 Gjutstaker
1 tobacks dosa.

Tenn 24 ck

3 st. djupa tallrikar 1 par Gjut
staker, 1 Dricksstaf, 1
Smörfat, 1 fältflaska.

Kopparr

1 Brännvinsredskap af 5 pipstyckn
Kannor, panna jemte hatt dels
pipor och kyltratt, 2 låna kittlar
2 dito mindre, 1 spann, 2 panne
fern, 1 Lykt, 1 krus med lock
1 tratt och 1 Kaffekittel afsatt
af koppar.

af järn blandadt
2 parsjern, 2 Gjutstaker
1 hökrak (som begagnades till
att sticka in i höstackarne och
för att med dess hålkorn draga ut hö, de äro nu utvert sällsyn
ta) m. m.

Trävaror och möbler

1 gam. kökskåp. 2 långa bord
3 st. bänkar 1 Gästbänk, 1 sang
bänk, 11 stolar, 1 soffa, 1 ek-
kista 1 dito gam ekkista, 1 mat
skåp, 1 ~~tvät~~ ekrin, 2 matskåp
1 Bordlagen vagn med säte.
jemte en helmassa redskap
och Kökskrufvor af lerut
af Böker, blatt Bibel bok samlingsbok.

Kreaturs och deras
foder

1 Rensbet 5 år 50 Rd. 1
dito 17 år 20 Rd. 1 detto 2 år

M. 10603: 20.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

I 40 Rd. en svart 5 år ⅔, 16
i detto 7 år ⅔/16 en detto 1½ år
12 Rd. en Brun häst 12 år
16, ⅔, en svart dito 16 år.
16, ⅔, en svart fåle 2 år
20, ett par Oxar 7 år
66, ⅔, en röd Ko 10 år
⅔, 16 en röd broktig ⅔ år
⅔, 16 en rödgrimig 1½ år – ⅔
i detto 5 år ⅔, 16, 11 st. får
⅔ Rd 16 sk. st. 1 bagge, ⅔, 16
16 st. Lamb a° 1 Rd 16 sk. st.
⅔ st. gallar 4 Rd, ⅔ st. ungnöt
a° ⅔, 16. I gesmed d° st. Gästhagen
⅔, ⅔, 1 kyrpa med dito 5 Rd.
allt räkneadder, skrädningar och dragtyg
Som synes de prisen
vara lämpeligen dyra de-
samma tiderna vara
De andra grannarna köpte
lagen, [illegible] och [illegible] till att
förekomma [illegible]
Tillväxt summer man
en del mera utlåntagen-
nägar till skilda personer på
orten. Det egendomliga är lik
väl att capitalen äro t. ex
66, R ⅔ sk. 77 R. ⅔ sk 4 runst
220 R 10 sk 8 pen. 111 R. 5 sk 4 runst
127 R. ⅔, sk 4 runstycken eller
7 R. ⅔ sk. 4 runst. 11 R 5 sk.
4 runst. Sådane resultater
skulle vi tycka man på den tiden
måtte vara svåra att utreda hur
de kommo i dagen och skillingen på
samtliga tider var så.

0603:21.

FOLKETS ARKIVET
Institutet för folkforskning vid Lunds universitet

efter sin mor, mormor, morfäder, morfäders fäder.

Silfver en silfverring 1 D. 8 ör, en dito knapp 1 D. 8 ör

Fenn Koppar och Malm

Från flata tennfat 2 st 1, 12:

en flat " " 1, 12:

en fenn Kanna 2:, en malm Ljusstake 2:, en nimmurad Koppar kittel å 16 spans rymd 28:, en mindre dito 18:, en Koppar mjölk sil 1. 8:, ½ del i en brännvinshatt 4:, ½ del i brännvinspipor 2:,

Järn varor, en järn Kakelugn i stugan 26:, en stor järngryta 5:, en dito mindra 1. 16:, en dito 1. 8:, ett pannejärn 24:, två "Kjelsfödar" 1. 16:, fem bakjärn 2. 16:, ett huggjärn 8:, ett "Kallisare" 12:, en handkniv 1:, två bor 4:, en skorsåg 2:, en skärekniv 1:, tre hästtjufvor 1. 16:, en plogknif 1. 16:, en kökrok 12:, en nedgnca 24:, en handgnca 1:, ett stenjärn 4:, en Spade 1. 8:,

Trävaror ett vaggkäl i stugan 2:, en spinnerätt 1:, hälften del i Bränta mattin 1. 16:

M. 10603: 22.

FOLKLIVS-ARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

3 en stamtumma 1. 16:, en
dito 1. 8:, ett bakbräd 1. 16:,
en dito 1. 8:, ett brygghar
1. 8:, två dricka fjerdingar
en stånn half half stamma
2 ℔:, en dito 1. 8:, ett
kalsätt 8:, två vatten stamma 16:,
ett "dreptrau" 8:, två ödl 1:, en
sekt" 24:, en handkvarn 8:, en
väfmedtillbehör 5:, Gaffna dito
i en tromla 4:, en järnbeslagen
ekkista 12:, ett gammalt skåp
16:, två kärrvagnar 11:, en
sädesbår 24:, två linbrygtor 1:,
En ränn i sommarstun 5:, en
järnvagn skinkt i fonlott
till ankan 24:, en färdes
vagn 7:, två kältvagnar
12:, en dynge vagn 1. 16:,
två jordbärar 1. 8:, arr och
plogredskap med harf 15:,
två stegar 2:, en ny skorv
kärde 6:, en skare Ricka 16:
två tegtar 1:, en grym skap
pa 16:, två stånn fjerdingar
8:, tre dito attingar 12:,

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

En tjuroxe kalfvar 4:, en
Ko 4:, en dito 2:, en Be-
mar 8:, en spenne rekr 1:8:,
Hästar: Kreatur:
En riwarhäst 15 år 80:,
en åsna 14 år 80:, en dito
4 år 60:, en dito tolenig hane
2 år 50:, en dräktig dito
en 70:, ett ryttolenigt sto
11 år 55:, en dito dito 3 år
50:, denna begge rekta ären
förlott gripne ungar,
Fårkreatur, en vätt Ruff
1 år 15:, en dito 2 år
36:, en dito 9 år 34:, en
wit dito gripen i förlåt
ställ ankan 28:, en drägt
[illegible] 25:, en dito dito 2 år
14:, en Ralf föd i år 3:,
Får. Swin och Gårdsd.
10st. får 80:, en dägge
3:, 9 st. swin i andra året
45:, 4 st. grisar 10:, 3 st.
gäss 6:, en gåse 1:16:
Spannemål 5 Tum. trygskift
Rom 60:, 5 Tum. trygskift dito
60:, 10 Tum. hafre 60:, 4½
tum. vitråd wurlen rågad
och Rostmen till 3 [illegible]

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folkl[illegible]
ning vid Lunds universitet

[illegible] 1 = 24 [illegible] 16 [illegible]
Ekkapton och [illegible] 3. 16.
Sängkläder, enkars
dagdyna sängställe 4 5.
Kläder i rummarstuga sängen
3 6., dito i drängel sängställd
7., sängkläder til piga-
säng med sängställe 6.,
Ekodynor och Bänkkläder
En fjäderd ekodyne 3. 16.,
en kvällkans dito 4., en
dito dito 4., en flommings
dyna 2. 16., en fjäderd
dito 2., två dynne 1. 16.,
en kvällkansdyne 4., ett
bänkkläde 16., en segld
kvällkans dyne 2. 16., ett
dynne 1., linnekläden.
En lig kors bordduk 2. 16.,
ett kläggarnsskaft 1. 24., två
kaffe kaffe kuttevan 2.,
en kuttebrejets duk 2. 16.
ett dnne klägarnsduk 1. 24.,
en lig kornsduk 1. 16., två
dnne handdukar 2. 16., en
kaffes handduk 1. 8., två
dito kors kläden 1. [illegible]
ett klägarns dito 1 = 24 [illegible]

1. 10603 :25.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för nordisk forskning vid Lunds universitet

[illegible] och [illegible] af [illegible]
mjölk uti en 16, otta fed
oxfkar 24, dubel och hvitost
2. 16. ett par kedervela
med tömi förbet till an-
dra 3. 1 tre par kedervela
med två tömmer 5. 16. 1
kartepelar och ~~kartc-~~
kartelimor 2. 1 kanna
rätt kummet mr 1
1/6 della skuttel 1 pyg. 1
Skulden ~~för~~ det första
året ~~Bondgeddet tillbrin-~~
gar rum uti augusti 201.
och täpat 4. Summa
på 1 H 6, 54, 48, 36,
24 och 12 dalar ~~dalar~~ ~~sm~~.
Det öfverstigande en dalar
och är dubbel myntf.
Tillbehör: Ett rich en kanel à 1 2. en
½ ankar brännvin à 15 dalar. I kompanjon
kontade 10 år och de fått
andel utgjorde 3 dalar 12 sk. i
sum skiftas Rosnadan 41. 16.
Det är förmånsrum (½ an) kom-
mercet som uti sjön 60 kunnat och
en del kreatur mark ~~mark~~ skiftet
ej på den tiden
1800 Dalar ~~tillsam~~ Sm.
öfverstiger
1838 d. 23 3/10 om.

M. 10603 : 26.

1/

# Gården i Fru Ahlstad s:m lemnat

Skytts härad tagen på Kulturen i Lund.

(nr 1680-talet bodde på denna gård samme bonden Per Paulsson Hoff Houft)

flera

Den var nog hundra tals år gammal som timmerhus

efternutid mycket välbyggd och praktiskt in-

redd. ~~Vid inköpet heter det byggnaderna upp-~~

~~i godt stånd~~ gården är belägen nordost för

(som bebodd av flera familjer under

sig själv nordvast i byen. Byggnaderna där

(med sten in i hägnen

gott stånd, med vacker plantering i trädgården

av vilda och fruktbärande träden. Som synes

var gården en av byns vackraste och ägde även no-

vanligheten även fruktträd. ~~Som~~

Som jag av en gammal man hyrkats så full beskri-

ning på dess inredning kan det jo vara av intre-

se och beskriva det samma.

Vi stanna då på vägen och betrakta går-

den som den såg ut före dess rivning av bonings

lagen vilket skedde på 1880 talet. Vi se nu

hur gödselstaden eller såhaven även ligger

mellan gårdens södra länga och vägen.

I höjd även hörnet av såhaven var det en

brun med brunstjuk vilken jag lyckades

fotografera ett par dagar förrän den blev

i kulle, det var den sista i Skytts härad.*

Å andra längan var det stuvat på vadra än-

den baktall även dessa porto samt vidare

"stude" och "kola" intill gadeporten. På östra

* se fot. nr. 165 i S. K.

10603 FOLKLIVSARKIVET Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet M. 10603: 27.

längan var det södra i från först grindhus så ladu-
gole loga och åter ladogaltstan sydöstra fä-
stet här. Derintill "taftesporten", vilken så tem
synes av bilden å sid 148 i Skytts händs beskrivning St. K., är sammansatt av
två enkla och stör med en trädtapp på en sten
och ovantill satt hällen med en grov bräd-
klamm i vers runda hål den vrides runt. Detta är den
enda port i sitt slag på orten. På andra
sidan denna port var det först Skoppehus så
så långa är 14 m kunna längor
å norra sidan drängehus. Bonnyslängans
var som vanligt byggd vid norra sidan med
förstugudörr mot gården. Förstugans golv var
lagd av kasperstens (gråstenar). Från förstugan
åter ut kommen vi i baksidan i vars sidor
satta grova järngaller. Möblemanget bestod
av gårdskistor väl med lillbrehår o.s.v.
Dessutom stod det i nordöstra hörnet en slags
gammaldagssäng som kallades "erken". Det var
en stor kvinnosäng med en uppstående stolpe
i varje hörn och över ovanpå denna vilade ett
tätt bork som något sidor skydd av bräder
fanns det också på ärbsängarna vilka dessa
kunde omhängas av sparlakan o.dl.
Till vänster från förstugan kommer vi in i dalig
stugan vilken tack vare herr Intendenten

M. 10603: 28.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

G. J:sm Karlins vaksamhet är den vänn till att bese å Kulturen i Lund. Vi må också vara Justinus Karlin all tacksamhet som så till alla detaljer noggrant återgivit dess ursprungliga utseende fast än i något förnyad skick

efter som mor var
nät kulin med ägaren
har jag
utskuret i interiör sido-
stödet

Jag minnes mycket väl hur stugan såg ut när den stod på sin plats i Fru Alstad och ~~jag~~ varit bjuden mer än en gång att dricka kaffe där. Jag minnes då jag satt på förbordsändbänken med dess gubbhuvud ~~klockorna i sidostöden~~. Och hur jag betraktade de i alla regnbågens färger skiftande fönsterrutorna.

Stugan är uppe på kulturen till alla delar alldeles lika dan som den såg ut när du stod i Fru Ahlstad. Ja man känner igen

Pigorna sängkåll var egendomligt
gen Bengt Hedenberg ty det var till
undra del byggd utaf gråstenar så
gt som till bottnen af sängen. Sång-
ellan som vilade på dessa rätt stora
gråstenar voro utaf pilerafta och reis
vilka sängarna bekvämligen dera öfver
degnorna. Framsidan bestod af bräder
bräderna ända ner vid sängarne så högt

den både på dörrar, loft, fönster, förbords- och bakbordsbänkarna, kakelugnen som finnas där. Likaså "Himlingesängen" å vilken finnes följande inskription på gaveln över bränvinsskåpet:

S. N. S. M. I. D.
Ano 1796.

å framsidans överstycke:

"Wår fasta borg är Herren Gud.
Ano 1796.

Bordet däremot är ej detsamma som i Fru [redacted] Ahlstad.

Från dagligstugan kom man genom kökskammaren (ut) i över-
sta "sterstu" vacut pigornas sängställe allid brukat
at vara. I detta kök var på vänstra den stora öppna
spisen i vilken man gick in för att koka
maten på "ärnen" mitt emot dagligstugans kakel-
ugn. Vid norra sidan var lagerontstallet och

M. 10603:29.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folkliv forskning vid Lunds universitet

bakongnum som gick till en del med
ut i trädgården der du var lekt med
ett utskjutande skal kallad "bajeronsskaled".
Uppi loftbakongnumsvåningsida var kölnan (matt-
torkan) belägen med den murade galtin på tvärn
i södra ändan så du kunde klolas från skorste-
nen likväl som du uppifrån innanför stora
kopparkitteln. Innanför denna var så belägen
i nordöstra "nästerred" vilket också
var ganska stort så att det kunde vara plats
till bryggd. och i äldre tider brännvinsbrän-
ning m. m. Nederst rökets våningsväg var
gråtsväg till nabo ensgård. Från detta
kök var det utgång både till gårdsplatsen
som till trädgården varest brunnen med
i sin gamla dagar förnäma brunkjung var belägen.
Utefter längan var det först kornhus så
ett redskapshus. Södra halvdelen av denna
länga till höger nabosens intillbelägna gård.
Å gårdsplatsen "ver det särskilt inhägnade kvar-
ter som kallade "Stackentalm" varest rådes
stackarne lador om höstarne.
Detta är i korta drag den gårds utseende
som byggdes långt förenämnda och kommer
att vara att läsa i långliga tider på kulturen.
Liknande gammal gård i Fru Ahlstad nr 6
säges ut se P. K. sid 149.

M. 10603:30.

# Husbehovsbränningen. XV

Det var år 1775 som Konung Gustav III lyckades genomdriva att den urgamla husbehovsbränningen förbjöds. Riksdagsbeslutet genomdrevs

ts bondeståndets energiska protester och väckte därför i detta brännstidevarv ovilja överallt i landet. ir föga den nya förbudsförordninn blev respekterad därom lämna nböckerna tydligt besked. Förslagen överträddes ju av många i för lagbrotten dömdes till orimt höga böter av vilka en mängd moge ruinerades och måste därnom gå från hus och grund. För nobetjäningen var det däremot en lene tid och lockad av de rika esandelarna anställde de en formhetsjakt efter lönnbrännare. Den 21 mars 1776 började ett ura ting i Anderslöv för brännerilens skull och fortsattes till den 3 il.

Se vidare härom a sid 272 i S. K.+ hur kronobetjäningen skulle mutas för att bönderna skulle kunna förbränna. Sedan de voro plackade på så mycket som möjligt t. ex. länsmannen Christoffer Grafström bröt fått 400 daler silvermynt från Trollebergsbönder sedan åtalade handlen och fiskalen ruinerade de rätte gångs protokoll härom å sidorna 273–75 i S. K.

Om ovannämnde kan man få bliva klok på att brännvinsbränning är en mycket äldkad förrättning ehuru dess utförande krävde mycket arbete. Det var ingenting kvinnorna som utförde bränningen. Sedan den var slut kunde gamla kvinnor säga till de unga. "nu e de inte farlet att gjöra för nu slippa i den stervande bränningen."

X S. K. Rättegångsbok häradsrätten i Torna Hed 1775 s. 269

M. 10603 : 31.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

2) Bränvinsbränningen utförde på följande vis. I ett större s. k. "grönekar" slogs det en "kåppa" malet gott kornmalt, en hatt "kåppa" "rukli" jämte en tunna väl kokade potatis och med potatisstöt rörde krossade potatis samt grova bradskorpor. Sedan allt detta väl omblandat, lades det kokande vattnet däröver och rördes om så att angan blod gjorts som rök om arbetarkan. Detta bar betades på detta vis så länge till det blef lagom varmt att tillsätta jästvätskan. Kärlen bäres ermedan lagom så mycket som kunde hållas (man räknade till tre, fyra dekunder) det lagom varmt. Nu tillsattes det tre pottor prima "ängär" (ovanjäst) som tillvaratagits vid bryggan, samt omrördes vidare tills det hela var väl blandat varefter det pålades ett lock och där ovanpå en del gamla kappa täcken o.d. så att det gick utvalnade. Värdet på detta vistade område ett par tre dagar hade att sedan samlat sig ovanpå och det gjorde vara ljumt till botten. [illegible] låg gjorde på bottnen.

M. 10603:32.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folkliv.forsk-
ning vid Lunds universitet

Den ovanstående kaffen omrörtes nu noga med den tjocka kaffen och allt uppsattes i ett kall vatt-
~~brännvinspannan~~ som stod över brännvinspannan,
(Ifylles av kvarninnehavaren (mjölnaren), varefter blankett av denne återställes till den livs-
medelsnämnd, som utfärdat kortet.)
så att kaffen kunde rinna derifrån ner i pannan.

I enlighet med omstående tillstånd har, enligt av mig verkställd uppvägning, denna dag för räkning
efter ett kramades återstoden i kallet så att all
kaffe rann ner i brän-
(måldagarens namn och hemvist)
förmalts eller ~~grunts~~ Vete ~~...~~ härstädes
vinspannan vilken var av koppar liksom dess
hatt och pipor. ~~Nu var det färdigt hällt~~
vari två pipor utgingo
~~Locket fastnades~~ Hatten fastsattes nu med lera eller ämnu bättre med tjockt groft bröd
(med lera eller ämnu bättre med tjockt groft bröd)
man och smetades hermetiskt tät. Piporna åtes
med ett par andra som gingo genom en högt
vari det var kallt vatten med is och under deras ytterste
ända sattes ~~ett~~ ett annat kärl som skulle mottaga
av kopper
det droppande brännvinet som avskyltes från ångan
då det rann genom isterna. Nu var allt färdigt
att börja eldningen under pannan så att den inne-
hållna blandningen skulle uppgå i ånga för att avskyltas i isterna.
Eldningen skulle vara jämn och stark så att det
bildades en jämn ångstyrka den första
värme bildades på så sätt ångan och brännvinets
tog längre tid än behövligt var.

Det som blev "droppet" var på det ome-
na brännvinet som kallades finkel olja, det skulle
nu klares ~~vid en lik~~ från finkeln vid en alldeles
lika dan procedur. Brännvinspannan gjordes
därför riktigt väl ren ~~de första~~ för den på
(som uppsattes i en tunna)
bottnen varande drankens så snart första brän-
vinsgas kom över locket. Brännvinet spyddes
åter på pannan som tätades med kaffen och piporna
gingo genom isterna ~~som~~ som skulle. Nu uppför-

M. 10603:33.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

Sedan det åter eld under pannan och under påsorna
hängdes det filterhatten vilken var av hyvelt grovt
~~stort~~ grått filterpapper varigenom det nu skulle
rinna. Vätskan blev nu kristallklar och
det var nu det gamla gode hemmabrände
brännvinet, sade de gamla, och det skulle på
alla maka på (bråte) om det var svalt der-
för sändes det bud efter grannar och goda
vänner med orden "mor bränner i dag"
de viste då vad det var fråga om och lät sig
ej bjuda mer än engång.

Valborgsmässodagen den kom vår var det
slut med brännvinen för året och husmannen
kom och förmyndaren hade som hålit sin skulle för-
vara näpnutans på kyrkbevmudlet nästa år.
Varje bonde ~~den gamle hyde rätt att~~ hade lov att sälja av sitt eget brännvin
Priset varierade mellan 12 — 32 skilling
kannan. Alla brände på i de gamla dagar
drängen lät sin såväl som husman lät förvandla
sin råd eller potatis till brännvin. och prästen sam-
ma kyrkan man sin var inte ett dugg bättre.

(gjorde av en bekant till mig den 12 Februari 1894

Uti nedanstående anteckningar förklaras
på hur vacker och godt brännvin skulle
erhållas den kallas allahanda brännvin och vattnet
att destillera.

M. 10603:34.

FOLKLIVSARKIV
Institutionen för folkliv
ning vid Lunds universit

~~Afskrift af Brännevinsbränning och vatten att dricka~~
~~Anteckningar ur en handskrift upptecknad~~
~~av en läkling till mig den 12 Februari 1844.~~

"Hvad som bör observeras vid brännevins
brännings.
Dricksvatten är för var kanna brännvins
tages ett qvarter vatten när det slås i
pannan som ej får vara fullare än till
hälften ty då sprutar den som smetes kan
rätt väl igen med deg av mjöl och
vatten, omkring hatten och der pipor-
na sättas tillhopa samt sättas en propp
i pipan till in emot hon rinner upp.
Uti tonnan slag vatten och läges ett
kärl i varmed agtas noga att den
ej tryter för härdt på pipan så att
hon far illa ty bör hon läggas i sno
Stycken så snart isen smälter under
så åres något vatten bort och åkes
mer til af isen till köldens bibehål-

M. 10603:35.
FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

lande at stå något öfver pipan och
ömsas fliten med vatten så at det hålles kalt.
Vid pannans uppkokning aktas noga at
hon ränner tagte up och ej för sprutas hvar
af största kraften förloras. Derföre kännes
efter på pipan vid hatten när hon börjar
bliva varm. Så tages den starkaste
Eldun bort och läggas så att hon ej sedan
bara dryper fort men ej rinner. Det
förste som rinner tages undan så länge
det är vit och tillåta det sedan så länge
dryppa som det känns godt, men skulle
destillerningen sker af gement brännevin
då är så mycket mera angelägit at ej
taga för när ty då smakar det af
luktningen. När alt samman är afrun-
nit så blandes det tillhopa uten för drop-
perne länken uthi et stort kärl och
kokas sedan socker sirup af ett skål-

M. 10603:36.

FOLKLIVSARK
Institutionen för folkli
ning vid Lunds univ

6/ Lespund socker och Frejungfruer vatten.
för var kanna bränevin hvilka skrammas
rätt väl och slås så het hantages af Eldn
uti bränevinet under stadigt omrörande samt spädes sedan ut med upkokad vatten som blifver kalt så mycket styrkan kan tåla. Och at det ej blumrar sedan filtrera genom Grått papper som läges dubbelt i tratten och klippas jemt efter dess höjd på det ej för mycket bränevin må draga bort. Ändtligt papper observera at bränevinet hulles tätt at ej kraften går af."

Blickslags bränvin ur samma autor Anm
"Berilja träd är bra att läga på brännevinet så blifver det rödt.
Kanel bränevin. Till fyra kannor bränevin framtages ett skålpund canell hvilke uti et stop

M. 10603 : 37.

FOLKUVSARKIVE
Institutionen för folklivsfor
ning vid Lunds universite

af samma bränevin sålas 8 dagar i blåt
och sedan destilleringen så snart brune-
vinet vid slutet begynner at vitna. Tages
det för nyttjelse och det rinna så länge
det efter Canellen smakar godt hvil-
ket är kanneller vatten som uti nyöls-
vatten och dylikt kan brukas.

Destillerad bränvin blanda med anis
olja och kamfort olja.

Kardemumma bränevin. Till fyra
kannor bränevin tages 2 q lod carde-
demumma hvilke slåtes med skalen
och blötes på samma sätt som det
näst föregående.

M. 10603:38.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

Anis brännevin

Til fyra kannor brännevin tages Et skålpund anis samt åtta lod fenkål som stötes och blötes på samma sätt (som ovan omtalats)

Bröd kommin brännevin.

Til fyra kannor brännevin tages et skålpund bröd kommin och stötas och blötas på samma sätt.

att Likör brännevin med Pommeranskalor och brankad komjon. Läg på.

Rosen marin brännevin

Til fyra kannor brännevin tages Et skålpund torr samt et och et halft lod färsk rosenmarin hvarutaf alla stelkar äro bortagna och stötas Likledes i blöt.

Lavendel brännevin.

Til fyra kannor brännewin tages två skålspund Lavendel med blomster och blad och blötes afven i blöt men om man tager hälften rosenmarin så blifver (det) bätre.

Enebärs Brännevin.

Til fyra kannor Brännevin tages fyra skålspund välmogne Enebär som Renses krossas och blötes

Malört Brännevin.

Til fyra kannor brännevin tages Et skålspund malört blomma som plockas när först börjar at upprika ut eller och helt ungt malört blad hvilka botas (blötas) allenaste.nat. (alltsammans)

Persio Brännevin

Stöt sönder Persbärs stenner och skommen

M. 10603:39.

Renne stål dem med brännevin i blåst
destilera deraf och blanda det sedan up
med socker sirup som för är skrapfritt
wid brännevins blandade.

Att göra godt brännevin.

Lag uti flaska eller boutåta Pomeranz och Ci-
tron skal litet sönder brutet Canell och anis
Eller hvad sort som helst behagar. Slå der på
flaskan nästan full med brännevin och korka
väl igenom Sedan sättas den En gryta med
kallt vatten och lätta det koka En Timma
der på står flaskan til det blifver väl kallt
och der hälles brännevinet sagte ifrån af
hvilket göres. Sät efter behag och sedan
filtrera genom gra papper.

När man klare så lag i pannan
Sedan slå lekningen i pannan 2 kakor
sönderbrutet spis bröd, 2 knäppe mafvar
Salt och 2 knäppne mafvar bröd kum-
min dereffter sättes katten strax upp.

Kers Bärs brännevin.

De genom brune kersbärs tages då de äro wäl-
mogna. Sedan lägas de uti flaskan och ~~fram~~
fram brännevin derpå lät den stå 5 eller 6 dagar
men hvar dag omskakes. Sedan bör det stå till,
i åtta dagar då det klara helt nogta af hälles
och upblandes med Socker efter behag
och derpå filtrera i genom grat papper
det tjocka kan sedan slå annat brännevin
upp och deruti kan lägas alla slags sötte

M. 10603:40.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

Kärna af plommon eller Cerisbär och sedan destillerad.

## Kersbärs Bränevin,

Slår sönder Ett Kåttepund torra kersbär helt fina med stenarna och låg dem sedan uti en flecka tillika med ¼ nejlikor som skärs sönder och ½ lod sönder bruthe Canell. Slå derpå 3 halfva stop franst Bränevin korka flaskan wäl och lätt stå nio eller tio dagar.

## Att göra god lägkär.

På tre kanor bränevin köp fram abeteket som här under utvisar.

½ del Torkade Bigaranger (Bigarre) som stötes fint jemte ½ del socker 2 lod Canell som ofvan stöttes fingt til hiska brände emedan det skall sättas på 5 kanor bränevin sätt på kakelugnen och sedan låta det stå. när dig tager emot af bränevinet så tages emot af det andra eller blir det intet gott

M. 10603:41.

FOLKE H. SCHEET
Institutionen för finsk forskning vid Lunds universitet

# Likör Brännevin.

Tag ett Spillbröd (Berlizm skorpa eller n. k. skonebröd eller ock[e] ännu bättre Spillbröd) din uti Berken af 1 dan Jndel Kaffet på Brännevinet. (obs nedanstående Kaffe brännvin recept uppskyllas här.)

# Till att Laga Pons.

Så skall man Karma upp man kvick har Pons till ss kåp Citronen och Kanelen och den Rom.

# Til Pons.

Lagar man på ett varmma vattnet och Kanel uti 2 ss Citrona eller Citron droppar Lägg sedan i 1 kop vatten och ½ kop Rom 1 dl socker derutij.

# Likör på brännevin

Köp Konjaus olja för 24 sk. anis olja – 24 sk. Regd upplös i sprit.

Dêe Proportion skaler ½ del Lega i 1 Kanna Brännevin god smak.

# Drag (Anab.)

köp Rövin eller malaga vin Tag 1 qvarter vin ½ kop vann ½ dl socker Laga som man lagar Pons.

Tag Lavendel knoppa Berken Lägg det på sprit eller Rom 2 à 3 dgr.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folkliv
ning vid Lunds univer

M. 10603:42.

(11) X De gamla hade ännu en sort brännvin likt
som kallas rållika brännevin. Det ratt
på så vis att rållika (mistelsläktet) knoppar
lades på plankan och brännvinet slogs på. Dessa
rållika knopparna skulle plockas St: Hans
afton. Rållika brännvinet dracks i åt
minstone ~~i synnerhet~~ gistar vanliga personer
hvem det kunna sin
kännes ännu på en del gamla ställen der det
begagnas som ett universal medel
mot kaj, kräfta och sår. Hvad som är
säkert är att det är ett godt läkamedel
ehuru det kortagar minnet och bidragar till
läkningen av sår.)

M. 10603:43.

POLITIKARTIVET

1) "Supperiet blev redan på 1700-talet förbjudet för
helsohälsan; husbehovsbränningen privilegie-
de produkter voro icke befriade från hälso-
farliga föreskrifter. Året blev det nästa
1830, då det beräknas, att 1829 årsförbruk-
ningen per individ i Sverige uppgick till 46 liter
om året, en siffra, som man kanske bör sätta
i förhållande till. En bitela personer hade länge
uppmärksammat faran och på 1830-talet organise-
rades nykterhetsrörelsen med avhållare i alla
landsdelar och inom alla samhällsklasser. I Skåne
blev prosten P. Wistedius i Wärtaröd en
framstående förkämpe. Genljudet av hans predik-
ningar nådde långt utom prostoratets gränser. x
Han väckte emellertid stort motstånd på många hemman
och gårdar. En gång reste sig en kvinna upp och genbrev hans
förmaningar från predikstolen: "Hör du präst! Stå
inte här och barma Wärtaröd bygemän, för de e klogare
och bättre än du, om du så står i bygården i tre timar
och präkar. Inte förrän vi möd va du tåer och inte
förrän vi förrådet håller."

Många människors nådde goda resultat på den frivilliga överlyggelsens väg. Än bättre blev det, se-
dan 1855 husbehovsbränningen förbjudits och stat-
lig kontroll införts införts

M. 10603 : 44.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

1) De gamlas stadsresor.

Voro några lunda de bästa ty att köra till stads
samma med ett lass råd och sälja voro knappast
nådigt i gamle dagar ty på småvägarna riskerades
att komma för dåliga personer av vilka de blevo
rånade. Bönderna måste på köra till Malmö
eller Ystads med sin råd. I synnerhet var det
riskabelt att om hösten köra hem från Ystad
ty vid Brareskalt skogsdunge var det många
som blivit rånade. Rånarne voro stora starka
karlar vilka spände ett lag över vägen när det
utsedda offret kom och så drogs de av vagnen
i skogen och utplundrades. I södra Åkeby har jag
sett en sandjätte kronisk där ett mattebigt rån
omtalas. Mannen var på återresa från Trelle-
borg och kommen i närheten av sitt hem
då en obekant kappade upp i vagnen bakifrån.
Då de åkte ett litet stycke kastade personen bak
i kragen en rep snara om mannens hals och
drog honom med baklängt av vagnen och
släpade honom över gropen ett stycke in på åkern.
Han trodde honom då vara död men med
det samma han höll upp att släpa rätte

yiket fru Klack
och mente derför också vara
(en lösning)
skäl upprätthålla sig i veg-
leken som hittade sig.
omtalade att man redan
vid uppmätt skum-
tt göra sig i ordning till
orken 2 på morgonen för
d det stora skammels-
a en Maj Turina och dessa
Arie
r till Arie Kreu. begyn-
en omtalade träcklar och
i vilka det är skilade
edlemmar hjärnade runda

uno upplid ~~Matteo Ystad~~

för mau Konde lasset

d par hackat [När de Konde så länge stu
i adlid s. p. skrivs nigla syn de Kunde smiygu vag-
tjära upp Mandat med somro fitt anm Konde di-
ogtheu Konuco su at stad-

te maiga Konade attale
Emma framåt. Paulidi
iannuals handlarna
Kande upprunade Kröderna
li Kna- och a. s. v. ~~dter~~
muderade på sin prii-
u bonde som hade dålig Kono-
rru mått anlita Köpman-
ra pungar satte sig tjärn
a på lastet och rade ota kör

emma [illegible] vepunno sig
som staden vore de emm
as av i Orland flera styken
öda var endra tills dem
°hjäpen satte sig upp på°latta
hull åkte in på köpman-
peden de vät vore in-
ver det handelsmannen
da° mätte det ackte°
: ärm om bönerna taget
varje tunna fattades det dar
recis tre det var täpt
po magen annan en stör
a det skakade vilket de
ikrätt
jag varet med far i Malm-

en av bakhållarne
och dog kläder och kor.
Hennemann gick till
sin fullkomliga undo.
till det med skjutvapen
de dettamma och i halmiska
älgsund. Där nämde mannen
han betalt för 10 i dkp
för en kappa per tumma.
mannen attelt vägde
Lars Pers Lars säjd"
i Ole kom i Vallinge
de mannen med lätt
i mm klemme i fråga adr
Per säjer vad elet vägde
två klämmarna.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

5
med tid. Dessutom vägdet det med mollan
vikter så det stod härligt till.

Jöns Larsson i Markie talade om en
rolig historia som hände då han var gosse.
Nämndemannen Per Larsson i Friedhem
skulle vägen till tinget ekra åxa om
en som satt på dellerna. Som Halmöreran
skulle göras tog han några säckar korn med
sig. Sjäran tog hatt och vagn samt
lastade av lasset. En av bakhållarne
bortlade han rockodyg klädren och kor,
varefter nämndemannen gick till
tinget. Målet var fullkomligt onda
ändock de ställe till det med stöpkautet
"stryckhultet" och skakade dittumma och i halänka
vägde det 109 ℔ skålpund. När nämndemannen
kom från tinget fick han betalt för 101 skp
halänkrikt och avdrag för en kappa per tunna.
Han sade då till handelsmannen att det vägde
109 skp. för det hade "Lars Pjins Lars tajd"
ja det var Per Lars i Ole kom i Hällinge
som vägde 109 och nämndemannen sade lätt
vy noja. Lars Jönsson som kommer ifrån och
hela tiden varit i sällskap säger vad det vägde
men mer mätte av han Höjsmannen.

M. 10603: 49.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

b) På återresan från staden förmåtte de ovannämnde hovregårdskarlarna att så ofta till fällegens köra den vanliga "lonen" i diket på så vis att de körde fram om och vred hästarne för den andras ut mot gropen (=diket) så att de voro tvungna att välta. Mor omtalade att hon en gång rett på ett dylikt fall den en dydig bondekarl bonde på så vis körde sin i ett dike så att alla deras köpte kärl och dylikt söndersloges och kvinnan och barn nu blevo illa slagna och då snart den andra satt den i gropen var det att gå på platsen i full karusell slagsmål.

Vid detta stadsresor voro det på nådan tvunget att det fick talas vid på krogen utmed landsvägarne för att få en kopp varm kaffe annars skulle de åkande ju på en sådan långtråkig resa fyra förderfvade i synnerhet som de blevo på medhavt matsäck. Ivrig och Lindby krog voro de mest anlitade två vida kända
och en kopp kaffe och en med bröd till kvinnor och barn samt en k. för till

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

M. 10603:50.

De manliga voro på sig för mycket. Om man ~~ordstygd~~ "ortygd" hidder" "Ovrsprutgående går vidded ud" blev det ofta missbrukat i mynnerket om det var några karlar manne som särskilt voro glada i sprit. Det hände derför ganska ofta att hustru och barn ~~ett~~ satte i timmerris på vagnen och väntade på mannen som lovade att komma strax dädegingo ut. "Verucre"-Kåringarne ~~voro på ack~~ och hennes flickor voro på akka" såsom Henrik Wranér skriver särskilt hände det att klappa om sådanna ~~som~~ män som de ansågo det vara något att förtjena av. ≠

Nu levande kunna på sig göra sig en föreställning om sådana retter. Som mycket mig har jag en gång varet med och minnes fullständigt detsamma. Jämte mycket samling har jag också en hel del gamla kopparmynt som vid sådanna tillfällen för att skryta med pungar på kant någets mer i stora krubordet. De Mynten som utagets av det gamla krubordet äro flat skilta på den kant som varit uppåt i bordet.

FOLKMINNESARKIVET
Institutionen för folkminnesforskning
vid Uppsala universitet

M. 10603:51.

# Sädeströskningen.

Handlaven (handlevan) har varet det äldsta tröskningsverktyget i norden och detta begagnades fortfarande ännu här och var vid sidan av knebbandet av vissa mindre partier t. ex. bruna bönor o. dyl.

"Slejdan" har likväl under åtskilliga århundraden varet det verktyg man brukat sådan med och finnes ännu i mängder i varje by fast alltför helt få som kunna handtera den som den skall. Den slags består ju av slagveln, handtaget som stod i sädan och handen om vilken man höll, både detta voro samman kopplade med slagvidjan vilken kunde svängas runt på ett lagom grott vis som var inlagt i handen. Slagvelnen fattades med ett torkat ålskinnsrem som skulle vara avplattad en tvärfinger så om det skulle vara rätt tjockt.

Tröskningen utfördes såväl en- som tvåeller trespännare på t. ex. stora engar och på en loge t. ex. i lidhusen gärd sägde de gamla. Det vanligaste var på en eller två dagar då de mäste slå tacket. Vid sådan var tröskningen med vanl. skäppa i vanje och skulle lassad på vagn lyftas två man den upp på den ett en vägg. Sädan brukades på olika vis. Den tröskningen gick till på följande vis

hogen var i en sågitt skrinkan sädens. På en nio * nio dagar loge lades det ca 8a 10 kärl (20 st) nekar i kretsen så att roten var utåt och toppen inåt med några dagars

Vid sådan var tröskningen med vanl. skäppa i vanje och skulle lassad på vagn lyftas två man den upp på den ett en vägg. Sädan brukades på olika vis. Den tröskningen gick till på följande vis

hogen var i en sågitt skrinkan sädens. På en nio * nio dagar loge lades det ca 8a 10 kärl (20 st) nekar i kretsen så att roten var utåt och toppen inåt med några dagars

M. 10603:52.

Stowpa i mitten varet fäste de av nekarne
ne avlåsta bandet ladet just anat av fall. Den
var det att med en rätta jämna nekarna
i till var andra så att det blev ett riktet
jämt lager. Så var det färdigt att börja
Träkringen varvid i fall de voro två den
ena måste ryggning rundt om på kretsen
och den andra på framåt. Första slaget var
över ändat den ena vänster och den andra höger
om man andra och följande slag skulle plejda
hurras riktet över huvudet och läppes med
all kraft i sådan på så vis att om hörningen
gick mot neken annars droge stången av
lagt och vrisades. Både Träkad ju på ett
ställe och gingo så rundt hela ringen i en
takt med riktet jämna och tåta slag annars
blev ju ej sådan rundträkad. Så var det
att runda laved om och om med håvalen
och emma satin. Härtill fadrades en vits vana
så att ringen utan vidare kom att ligga i
lika jämt lag igen. Nu övergicks andra sidan
på samma vis som förste. Ringen skulle ju
Träkas till 1. k. längd alltså därför var det noga
och begynnas att tacka

3) Med den samma ty den måste ju både vara
riktet (-fögar) och rentröskad annars kan ju mått och
fyllet (laket). Dessutom måste den vara ren och
stri halm därför måste den undergå" mera be-
handling än den andra säden. I äldre
tid togs man då upp den tröskade säden
i s. k. "kärnved," ty nyckt man kunde hålla
mella både händerna och slog dess rot ända
mot ett å log gjort ligg ande vagnsskjul
samt band den sedan i "k. neker vilka nu
kallades "långhalmskärror". De lades på
golvet och knabbads åt något med fle-
jeln innan de lades upp på "fjelan" under.
I fall man ej slog den på "fjelan" vilket var
ett tuft arbete dock ade man upp den i "mä
neker vilka ännu gång medan de låga i "rän-
gen ovanpå. samtidigt (samelikt) med plejdes man efter
två och två bands ihop till en långhalmskärra.
Jag har hört många säga de va ju ett fasligt
göre och gå och köra efter när det var
rentröskat. Härtill får man svara att
ingen riktig gammal rand bröskeman en enda
gång gick och körde efter när han bröskat ren
ty det sade honom ingenting när det var färdigt

M. 10603:54.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

Vi var på långhalmen tagna mun det låg
på en del "skrammelhalm" (avfall) och "vrake"
det kallades nu i en alm lång och två åtta
bred vräng som låg mitt över lagan ~~på~~
~~den andra sidan på lillbergsandan~~ Detta
tröskades på ett annat vis, ~~som~~ vilket kallades
att "vraga". Man började i ena ändan och drog
utåt med ~~på~~ pinnjälen efter hands så
att det var lätt gående och slagen gingo
fram från ena ändan till andra, varefter
det vändes med en gång och övergicks
från motsatta håll varefter det också
var rentröskad. Detta bundades upp med
en handfull halm och lades bort mot en vägg
i ~~en~~ lagom stora 1/2 x 1/2 famnar ~~stora~~ A. bunkar
vilka bands med ett halmband strödd
på högra tummen av bunken. När den
blev bunden kallades den (en) ~~stora~~ färg-
ne. På detta vis bands att ~~stå~~ halm av vår-
sådan och såsnåran den staks på "kjällen" (rekla
len) Så fort sådan var tröskad kallades strået
halm. Vårsådan korn och havre tröskades
på samma sätt men rensa i ring och vraga

M. 10603:55.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

5) Vrag mun vårtädesringen brands på med dettramma till klippor.

I Island när man äkte in ring på hästa stad en en tröska man på logen och kräfvte de "bröd o säde" det vill säga att medan (lades i ring på logolvet för att tröska de samma som de voro (utan att löja dem) sedan gick det mycket lätt att knaka. ba av en del vare efter det samman lades i galge eller stack tills det blev tid att tröska det rent. Något knäbbades likväl några rent för att få halm till att binda vår-säden med så att ej stadin vredes av vid landfästningen. "Brödades" eller halm tröskades utan att löja nekarne Om mitten "trädes" ackio kanne som man skar till halmen man klapp på sådes att man tröska allt ty de skulle på ändarna hava några säd.

Natter och veckor tröskades utestående i S. K. vrag och dem nådesdag voro på de lättaste att tröska sända de blivit magra. Varje gang halmen upptagets av efteren en tröskning renades två för av med en räfsa varefter man med en bakand (tänderna i vädret) räfsa samman förde den trä-

M. 10603:56.

Utkastet

Utkastet

Utkastet

M. 10603:57.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

(68) Vår trakt sorterade [nägra] [10] dagar skulle hälst om lördagarna ty det var sista dat på veckan [söndagen] [det hette] det brukade rengöras. Sådd drässen skattades nu fram för mitten av en vägg och den ställde sig emot väggen och med en trädkaffa i handen med vilken han sedan hela dagen var sysselsatt började i ena kanten med skoftan så att sådan så att den lade sig i en vacker rundring vid motsatta väggen. Dynarne delade sedan på sig varande lättare i en hög på mitten mellan karlarna och sådan. När det fram kastats en del mätte man fram och fejade ovanpå (ropa) med en [Ansiktet] [Spinkvist] kvast satt på långstake. Man började på mitten

M. 10603:58.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

av ringen och repade lätt till bådeänden fästelknopper, stubbar o.dl. vilka måste "nybåtlas i ett nystel" och sedan omkastas. När all sådan var fastad tog man rivetekan och stuckner nånstans den tjockaste plåtsin av ringen och så många tum man der upprnätade så många tum som fäd var der också.

Gamla träskeman läpo på knä och hackade ragn med en liten gammal handkapp vari det var det både namn och årtal inskuret. Sådn ringen blev då ej så stor, det blöt någon gång att med en säck till en nabo för att

Så snart trådarna voro [illegible] lika sidor — dagtyn var fastad och ägarna undanburna av vilka de vanate (som låg närmast sidan lades särskilt för att hava till s.k. [illegible] (trinsor), som man skattades sidan ringen i två bunkar. Det som låg mundt närmast ägarne blev det s.k. bag-tayed och var de "främgäste" (mindre bet-dede) förnöna. Det som flyget längst fram var det s.k "framtayed" och av primade

M. 10603:59.

FOLKMINNESARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

och bäst sorten. Nu skulle på sådan
harpas och att ~~sorterades~~ frog de-
las från ~~varorna~~ likså med dåligt utbil-
dade kärnor och dåligt tagna med i bestäg-
ningen och harpades mindre skarpt.

Sådan var nu färdig att upptinas och
bäras upp på boningsrummets loft der
rågen alltid bredes tunt ut ~~på golvet~~
över de äldade boningsrummen der den afsta
måtte omåsas (prås) så att den ej tog skada.
hälla och
Försöker som skulle vara lätt utsäde
var ej bra att hava över eldat rum
ty det hände då att den mistade groningsförmågan. I äldre tider nämligen
något av
sådes sådan
med en ~~sk~~ förbetagen handskäppa.
~~Sedan begynnades~~ i vilken man med
händerna räckte upp sådan. Sedan till
upptinades sådan med ett fyrkantigt tre-
skäppemått eller 30 kannor (½ tunna) vari
en
Härunder fick
din åtes ~~upp~~ med skuffa ett mans ej bor
något
att röte till mättet med ~~något~~ varefter det
"eller stryktet"
strök jämt med "såhultet" Mättes det der-
eller "strykhultet"

M. 10603:60.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

Jemnat potatis eller andra rotfrukter
så skulle mattet vara "uppmätt" med
så många man lätt kunde lägga upp i
ytterkanterna över mattet.

Träkningen värkställdes på äldre tider uteslutande med plogen och av s.k. träkmän som hade ackord
åtkort på vad de träkade och kallades därför
"pongtorkare" 1 vilbo räknades kl 5 = helw. 4 om morgonen började nät arbetet
"pundtorkare". 1 1/2 ett med kvinna vard som skulle göra två dagsv.
En vacken pundtorkare hade ofta
hjälp av en gärdan gjinande dräng den s.k.
"mellondrängen". Åt träkemannen själv
träkade hade han Detta skulle då tillkapa
minst träk om dagen cirka ten travar råg varav
det i allmänhet blev två tumar. Av vårsäd skulle
det kunna träkas ett mera för dagsverket
i på längst när 10-12 travar som de mildre per
kolumnerna kunna träkas i göing därmed att minstone
ville ingen gå om de skulle göra arbetet riktigt.

I träkelön hade träkemannen när han var ensam-
var 15 skäppe och av rågen lite var 15 travelängder
och träkade de för pungarvar det en plät om dagen
(22 öre) och senare fem 50 öre om dagen tredaler (50 öre)
om dagen.

FOLKMINNESARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

M. 10603: 61.

10) I äldre tider kunno ~~det~~ dels göringe och dels hallåmningar ner å bättre för att vara "gångtorkare" (en sådan skulle äta begifve sig han kunna bli hallandsk "ås mästa kan knäppe ina lystar. Skåningen sade då "de e solskin måne" när han var deff svarade han "kommer dig att" å man från Skåne, Ny ja vi vet så stjärna klar natt" från Skåne, han ettes gjö

På 1840-60 talet var det några hallåmningar vilka här på ortan började att bygga kättröskverk de s. k. "husryttarna" ~~kallade~~ "husryttarskärne" kallades på grund av att som å bildan å sidan 1872 s. k. Stuttg. tynte vore dess vandring sällade i huset och när nu verket var i gång skakades hela. klinoväggelängan. Dessa stora tråd tröskverk vilka drogos av fyra hästar gjorde ju på sin tid ett mycket godt och besparande arbete med att bärga säden av halmen men det återstod ju ett svårt arbete med att rengöra den maskintröskade säden ty den var ju alldeles full av tåtar långa halmstrå o. d. och mycket svårare att rengöra än den pågälltröskade kornet blev ju likväl bättre gjornet på maskinen än med pågälen när det en gång till åtes genom tröskverket.

För att underlätta de rengöringen uppfanns det ju snart Rotemaskinen vilken drags för hand. Sedan säden gått genom Rotemaski-

FOLKLIVSARKIVET
handlingar rör folkforskning vid Lunds universitet

11/ 11) var den på senare än den handkraftade. Blev den sedan ytterligare harpad var den på fullt säl-
Vår Detta hölmaskinerna avlöstes senare av höskördare vilkas
vändningar voro av järn och lågo några märken samt olika kunde
dragas av ett par hästar. Senare har det t. o. m. blivit hand traktor
På 1880 början kommo de första ängmaskinerna i bruk. Nu blev det på betydligt kortare med sådan
rengöring utan de gamla ansågo det vara några mycket dåliga personer som gå på gammalt sedet
lätt vi kunde tråka Guds gåvor utan att göra
svåra. så med den genom en ängmaskin vid vilken det
spilldes
spilltes så mycket så att om några dagar därefter var
det aldeles grönt av nertrampat hö som gratt. Har de
de räknade inte med den förlust det blev med
att sådan låg utåtvändan och gnagades av mäss
hela vintern. Här de var så när 1900 talet började
voro ängmaskinerna allmänna på alla ställen till
de nu avlöst av elektrisk kraft eller traktorskraften,
Numera göra på maskinpinna all t. ex. tråka om
rengöra nålen samt blåsa ängarna ditt man vill och
det utom bindes halmmanen som i gamla dagar så
den leder lätt att av maskinen prässa till mindre plats.
a mmera blåses den rena sådan t. o. m. upp lofter eller magasinet.
Några säger sig fullt tänkare att kunna
Flera gamla säger angående "i" "mm saxen" samlig
de gamla s. k. ex. sams det nämn på en gård i
Slagarps socken och de finge aldrig utbränkat
för än ut åt vårsidan ty har mycket de än om

M. 10603:63.

12/1 ~~Jag~~ tröskade om dagen var det lika mycket dagen ~~efter~~ o om morgonen dagen därpå. Dessutom blevo husbondefolket mycket rika. Ett år var det en "mellondräng" (som kallades Knuses ögonstenar) som det blev gulm på att stå på logen och trösta hela vintern igenom. En afton gjorde han sig i "vraged" på logen och som han ligger der å natten kom husbonden hvinjande ner med en skål "Sydbergröd" som hon satte tillbaka med en rund vår kornsked i den S. K. "hyltan" der hyltan hade sin plats. När bond morran var ingången tog drängen och åt all den goda grötun som hade en dubbelkåla av fårbiskoning. Efteråt skådade han i skålen och satte den så upprigtigt rent tog en gammal tröskeda varmed det gavs sönderskurna pepparrot och gnidet grofsalt ~~salt~~ var annan söndags morgon åt hästarna och dito varannan söndags morgon kalmus- kalmus rötter skurna kalmusrot och gnidet grofsalt åt korna. När drängen rätta pass sätt inträffat detta och åter gjort tog flög alla dörrar upp av sig själv och en liten gubbe med rödspickel kuva som bärandes med en liten "lyx" (bord) villus tog mat i dörrkarmen så det knakade

M. 10603:64.

FOLKLIVSARKIVET
Lagrum för folklivsforsk-

113/
13/

sedan skändade han upp det i tådes galnet så
det bvadade vanefter han tönade och torkade sin
panna samt sade för sig själf "attan trava". Sedan
gick han bort till hyttan för att få sin belöning.
Då han så tog sked sa han och sade "usch
din "luter hodedd o koed". Då han så smakade
grödan tyckte han "fy flätk fittemad e bröt" de
enigm på grödan som man kogt i kvätt. Då han
så smakade riktet så han "fy usch de e ju lätt
äcklig att äta jä bär aldri mer hit" vanefter han ruttade
ut så att det blev ett våldsamt oväder så att
hatten och tåd flögo om den turande drängen
så att han trodde att svarta petter med det
samma skulle taga han med sig till hadden.
Drängen var lika tyst som lokatten hela natten och
låg och fröt i detta ovädret ty han vågade ej att
röra sig. Men efter den blåsan fingo de snart
ett tråkat. Loftsnissen Loftsnissen blev likväl kver och
skrek om den tråkade sedan så den ej förr inatt kade
och om ett par år kom loftsnissen åter då han särskilt
smakades med gröt och honung så att han åter bar
dit så länge falken levde.
Det är likväl sakt ty nissen gör icke föräldrar sina
fattiga barn ty på grund av deras stora ard blir de högt leda
ga och nit ej vara ödmjuka för nissen.

M. 10603:65.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

14 a

Skall man have nöjet gifta sig, av goe-
nissom måste man skaffa honom liksom an-
dra tjenare men detta skall ske lillejuleafton.
Lönen betalas av en del av husbondens
krapp för varje år man har honom i sin
tjänst. Första året skall han hava vänstra
handens ytterste fot lillfingerled och andra
året högra lillfingrets ytterstled och så vi'dare
och fjärde året ytterste tålåsled och vidare
undan för undan nemligen det första året [illegible] tjä-
nsteledens nästa ring fingren eller hake [illegible] S.S.V.
Om lön anhåller så mycket husbonden
dör, men blir han uppsagd innan vill han
hava sin lön genast och därför finnes det per-
soner som ytterste fingerlederna hava vismat
bort på och försvunnit.
Nissen gör jo vederbörande rik. För älskar
min fattiga barn och barnbarn därför
är det ej rätt godt att skaffa sig goe-
nissar ty en stor del av husbonden kom-
mer jämte att bränna i helvetets eld.

Vänd

För att hindra att nissar skulle bära något
Fol. ..... från gården skulle man vara sinnelåset in bords

# DEBETSEDEL

N:o ..... lägga en syrsa i portun och bära över dem samt

## Pensionsavgifter i FRU AHLSTAD kommun 1923.

sedan kalla något (grundavgift) båd över bastunne

Fru Ahlstad n:r ..... från om dem så att de därav kunde ata

så hade ej nissar mugt att bära något från dem gården.

| | Kronor | öre |
|---|---|---|
| *Pensionsavgift enligt lagen om allmän pensionsförsäkring* ..... | 3 | — |
| M. 10603:65a „ „ *för hustru* ..... | | |
| „ „ „ *son* ..... | | |
| „ „ „ ..... "Kemnerkällare" | | |
| „ „ „ *dotter* ..... eller "Lusebomma" begynna | | |
| „ „ „ ..... att fånga hänkus-en med- | | |
| *Summa* ..... | | |

*På Fru Ahlstad sockens kommunalnämnds vägnar:*

*Olof Christoffersson.*

*Uppbörd hålles den* **29 Sept.** *1923* **kl. 1—4 e. m.**

## Kredit.

| Betalt | Kr. | öre | Kvitteras |
|---|---|---|---|
| *192* ..... *den* ..... | | | |
| *192* ..... *den* ..... | | | |

TRYCKERI A.-B. ALLEHANDA
TRELLEBORG
1923

eller och å förstugans golv
"toskel"
pad gen med en tvätte taskel" eller och en rär-
ändamålet gjord "sädeskanlara" som både stor likhet
s.k. "tvätte toskel" men grövre. Sedan sädes kärnans
agna av aren gjorda sädesa ren för agnarne på så vis
togs i ett kärl ~~och~~ ~~träd upptill luften~~ varav den
så avskiljes upp i luften varvid vinden bort-
förde agnar och oreenlighet. Efter åtgjordes
skiftning med att sädan "dråtades" i ett
vari sädan
(tvätt) med ett visst handlag ~~i att~~ sädes kärnarne
kastades upp i luften och
åter upp fångades och droppte bägot genast fängtes
varefter
upp närmare ~~kom~~ den som droppte så att agnar
reenlighet föll på marken. Efter att sädesslaget
tt fått av slagfade pistråds spånar vilket var
t att kärnorna blevo i fället men sanden skiljde
Genom ett särskildt handlag vid rörelsen
skrondt, samladen allt lätt "fanir" (oreenlighet) i mitten
s togs med "klöver fänn" (fingrenar).
Detta sätt gjordes också prövning t. ex. senap,
å ~~ört~~ o. d. rent men senap och dylikt måste
eller ibland med kand av filas
knaddas och luftvindas på taken eller
o annas kom det på så mycken sand i blandet
o att den ej kunde rengöras.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklig forskning vid Lunds universitet

M. 10603:66.

Då ärsplockorna (=hinna) skorna hade plockat så många
av de kunde ra med togo de en vacker och torr dag
och knabbade sädan av ären utom sin hårda hustörn på
en (eller och å förstugans golv) trampad gång med en tvätte "toskel" eller ock en sär-
skild för ändamålet gjord "sädeskorslava" som hade stor likhet
med en s.k. "tvättetoskel" men grövre. Sedan sädes kärnarna
voro slagna av ären gjordes sädan ren för agnarne på så vis
att den togs i ett kärl och kastades upp i luften varav den
genast fick avstånd upp i luften varvid vinden bort-
blåste agnar och orenlighet. Efter så gjordes
den riktigt ren med att sädan "drävlades" i ett
"drävle" (trä) vari sädan med ett visst handlag kastades upp i luften och sädes kärnarne
(åter) upp fångades och droppte bäget genast ner igen
och droppo närmare hos den som drävlade så att agnar
och orenlighet föll på marken. Efter att sädan
med ett fall av flätade pilebarksspånar vilket var
så fint att kärnorna blevo i fallet men sanden rinnade
igenom. Genom ett särskildt handlag vid rörelsen
i som gickvandt, samlades allt lätt ("damm") (orenlighet) i mitten
och av togs med "klövervärn" (fingrarna).
På detta sätt gjordes också prövning t. ex. senap,
lönn finfrö o. d. rent nya senap och dylikt måtte
på avknabbad och luftvindad på bakan eller
tråka annas kom det på så mycket sand i blandad
prövo att den ej kunde rengöras.

M. 10603:67.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folkliv.forskning vid Lunds universitet

# Kvarnar och Sädesmalningen

I Sredels för det mått här i Skytts härad å de s. k. stubbenmöllerna och i ~~senare tider~~ även å bostadsare-kvarnar. ~~I senare tid har det på likom i gamla~~ Det har ju nämligen också funnits vattenkvarnar men de hava blott varit små och obetydliga typ det är på några vederagravallen drag i mtr. I äldre tider malmen på ~~också~~ endast på s. k. handkvarnar av vilka det finnas flera i jorden både såväl sten, ~~gropar~~ och järn åldern i vilka sådan malstil nyttjat ett en gråstin för hand fördes fram der järnåldern uppfanns det att med handtag i den övre av glade gropstenen gick det lätta att vrida den runt på den understa genom sådan som första kolerade kvarnen och alder. Senare blevo det på kvarnar med kolrande stenar varav det också fanns hand kvarnar ~~som hållet i några dagar vara~~ till husbehov malds såväl nyttjat som i senare tid malt se vidare å sidan 96 ~~100~~ 99 i S. Fr. den ~~det förliket behandlats~~ olika kvarntyper beskrivits. Sedan det kommit elektrisk kraft har det återigen ~~blivit~~ blivit likom i gamla dagar husbehovskvarnar på många gårdar. till bröd i begagnade det på huvuddelen i gamla dagar

Vad vetekorn och Rack och ~~i~~ mals på mars under det männen varit sysselsatt annars hållet vid efterminderna fann nyttjat sammans på Rack med "träkyllor" i nyttjat på loftet så att det måste byttas hela med järnkäl-

M. 10603:68.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folkliv-forskning vid Lunds universitet

2/ per när det åt sommer och hårt skulle begynnas. Mjölet behandlat på detta vis kölls ej fullt fritt [illegible] hela året varvid [illegible] torkningen var riktet att förel och sedan mjölet väl sammanlagd. I stora hushållen om 1500 tal har vi bruk dylik bruk alldeles övergivet och mjölet mals när det skall begynnas ty det var ej på länge när så mycket arbete.

Råg och hvetemalningen voro på rått mycket arbete [illegible] ty det skulle gå genom kvarnen minst tre gånger till d. k. sammanmalningen. Skulle den mölleriklas vara som skedde till jul och påsk var det på sina större arbete, ty då skulle den först skuttas (mappas) och skalas vare efter detta skulle den åter siktas. Sedan finmaldes den på två eller tre omgångar och vid sista omgången gick det mjölet i en lång ränna för att svalna innan det kom i siktan där det siktades efterhand som malningen fortgick. Fett Grynmalningen var på andra sätt olika ty den om sidan 99-100 i d. k. min Skyttetråd.

Till kreatursföda blatt "grofmalds" [illegible] (grovmaldes) eller och finmaldes såden på en gång.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

M. 10603:69.

3) Julen [hårda] bråka med mig.

Julen just var det en vårdag bråka med mig. Jag tjänade det blev vinden till en tre fyra veckor i slutet av november eller början av december. Då gällde det att vara god vän med mjölnaregesällen om man skulle få ni julskt [julskt] tid. Han blev därför bjuden till gårds under julen att o ge om så ej hände kom det syrt [svt] efter till ett annat år. (en dag eller längre tid)

Och var det god vänner med husbonden och med Kvinnfolket en stor hjälp och lycka om att för ge sig dem samma samt smugla ett kvarter brännvin till gesällen så var mjölet mera färdigt att få med sig hem.

M. 10603:70.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folkliv.forskning vid Lunds universitet

4) Tjur till Malmö Hafbönderna 20/6

Andrus Rasmusson var 16 da hos ledde en tjur till Malmö. Ledde hemma från kl 7 om kvällen var framme kl 6 om morgonen. Tjuren som var stor och kraftig kostade 50 riksdaler.

Körde åter från Jordberga kl. 11 kl 4 om natten betade i östra Grevie och Arrie. Förspannad vändde hem åt i Hindby. Kom fram till Malmö kl 6 om morgonen.

Såg till hästar som fått i kallen som bodde i Skomakaregatan vilket var ett "rätt bonebus".

Hela Bönninge gods 5 olika hafbönder körde en gång säd till Malmö. De körde tora last var Fetter 6 timmar.

Bönderna mapps till vacker. Han satt på Grevie gade och drack brännvin hos en arbetsk.

Skulle själv bära upp säden på tredje loftet

Körde hemma ifrån kl 4 om morgonen kom hem kl 4 om natten körde jämnt på två timmar och sju timmar tog det hela resan ut.